

A LISTED – visszatekintés egy EU-projektre

A LISTED angliai, walesi és magyarországi partnerei közreműködésével a távoktatásban részt vevők információellátásának javítását tűzte ki célul. A projekt keretein belül magyar nyelvű katalógus épült, amelynek rekordjai magyarországi távtanulási lehetőségeket, tanfolyamokat tartalmaznak. A projekt elején elvégzett SWOT-elemzés, valamint a várható használók igényeinek elemzése² megalapozta a részt vevő intézmények munkáját. Az ennek eredményeképpen létrejött katalógus hivatalos átadására és a projekt lezárására 1999. június 17-én Kecskeméten került sor. Ez a dolgozat a projekt kezdeteit összefoglaló TMT-cikk³ kiegészítése, illetve folytatása.

A projekt célja

Az 1993-ban indult projekt (PLAIL) eredeti célja az volt, hogy egy távoktatási anyagokat tartalmazó adatbázis készüljön, amelyet a részt vevő EU-tagországok (Egyesült Királyság, Írország, Spanyolország, Portugália, Dánia) használhatnak. A magyar partnerek: a Műegyetemi Távoktatási Központ (BME), a Katona József Megyei Könyvtár (KJMK) és a Békés Megyei Könyvtár (BMK) 1998-ban már a projekt új változatához, a LISTED (CEE)⁴-hez csatlakoztak.

Az első megbeszélések után hamarosan kristályosodott, hogy a projekt célját ki kell terjeszteni: nem elegendő csak magyar tananyagokat beépíteni, hanem magyar felületet is kell használni annak érdekében, hogy a magyar felhasználók valóban élni tudjanak majd a katalógussal.

A projekt során elvégzendő fő feladatok a következők voltak:

1. A környezet és a várható piac elemzése.
2. A katalógus képernyőinek magyarítása.
3. A magyar kurzusok adatainak bevitele az adatbázisba.
4. A magyar olvasók és könyvtárosok véleményének vizsgálata a katalógus használatával kapcsolatban.

Környezet- és piacelemzés

A projekt kezdetén megtörtént a katalógus várható piacának áttekintése. Ezzel kapcsolatban két alapvető felmérést is végeztünk. Megvizsgáltuk a részt vevő intézmények erősségeit és gyengeségeit, valamint a környezet adta lehetőségeket és fenyegetéseket, tehát elvégeztük a SWOT-elemzést.⁵

Piacelemzés

1998 őszén a KJMK tervei alapján két vizsgálat zajlott le a katalógus várható piacával, a használókkal és az adatszolgáltatókkal kapcsolatosan. Ennek kivitelezését és tanulságait részleteiben a már említett *Ramháb Mária*-dolgozat tartalmazza. A projekt életében betöltött lényeges szerepe miatt azonban rövid összefoglalásra jelen dolgozatban is szükség van.

A reménybeli felhasználók vizsgálata

A felmérés a PLAIL és a LISTED projektben már előzőleg is használt kérdőív segítségével történt. A vizsgálat során 620 személyt kérdeztek meg, akiket a könyvtárak látogatói közül véletlenszerűen választottak ki. A vizsgálat alapján kialakult az „átlagos használó” profilja, aki nem ismeri a

¹ A szerző a Műegyetemi Távoktatási Központ képviselőjében vett részt a projekt irányításában.

² RAMHÁB Mária: A távoktatásról egy regionális felmérés tükrében. = Tanulmányok a nyitott szakképzésről. 2. kötet. Bp., Műegyetemi Távoktatási Központ, 1999. p. 87–99.

³ FRANK Róza: A távoktatás és a közkönyvtárak. = TMT, 46. kötet. 3. sz. 1999. p. 101–105.

⁴ Library Integrated System for Telematics-based Education (Central and Eastern Europe). A projekt terméke a LISTED (EIC) (Extended Integrated Catalogue [kiterjesztett integrált katalógus]).

⁵ A makrokörnyezet részletes elemzésével nem foglalkoztunk, ui. több egyéb távoktatási projekttel kapcsolatban elvégzett kutatások alapján ismertnek tételeztük fel. Ennek – főleg a távoktatás elterjedésével kapcsolatos – hatása semmiképpen sem elhanyagolható. Ugyanis a munkaerőpiac folyamatos változása, a pénzügyi és a törvényi háttér módosulása, a háztartásokban található számítógépek számának növekedése előidézheti a távoktatás iránti igények megnövekedését.

távoktatás fogalmát és lehetőségeit, nem tud nyelveket, viszonylag alacsony a fizetése, és nincs otthon számítógépe. A számára szükséges információt a könyvtárban keresi, de a könyvtárat a tanulás ideális helyének is tartja. Ha távoktatás jellegű képzést keresne, akkor menedzsment és munkaerőpiaci jellegű képzésre lenne igénye. *A felmérés tehát megalapozta a magyarországi projekt két alapvető célját: magyar felület kialakítását, és a távoktatásról való könyvtári tájékoztatás kibővítését.*

Az adatszolgáltatók vizsgálata

A felmérés 34 távoktatást végző intézmény 48 képzését elemezte. Ezek nagy része a munkaerőpiacra való be-, illetve visszakerülést célozza, más része viszont továbbképző jellegű, illetve szervezési, vezetési és marketingismereteket tartalmaz. Megállapítható volt tehát, hogy a tanfolyami kínálat nagyrészt lefedi a piaci igényeket.

SWOT-elemzés

Az elemzés során a belső környezetet a projektben részt vevő három intézmény felszereltsége, valamint személyzete jelentette, a külső környezet vizsgálata során pedig a piacot (a felhasználókat, valamint az intézmények közvetlen környezetét, a működési környezetet) elemeztük.

Erősségek

- A jól képzett személyzet már évek óta magas szintű és jó minőségű munkát végez integrált rendszerekkel.
- Jó minőségűek a részt vevő könyvtárak tájékoztató szolgáltatásai.
- A kitűnő és sokszor kipróbált marketingtevékenység és a hozzá kapcsolódó készségek biztosíthatják az új szolgáltatás ismertté válását.
- A BME évek óta a távoktatás magyarországi szakértője.
- A BME jól használható adatbázissal rendelkezik a már ismert távoktató intézményekről.

Gyengeségek

- Gyenge a könyvtárak személyzetének angol-, illetve más idegennyelv-tudása.
- A könyvtárak személyzetének kevés ismerete van a távoktatásról.
- A csoportmunkában hiányosságok tapasztalhatók.

Lehetőségek

- Magyarországon a telekommunikációs hálózatok minősége és megbízhatósága folyamatosan javul.

- A felmérés környezetében nő a háztartásokban található és valamelyik szolgáltatóhoz csatlakozó számítógépek száma.
- A tesztkönyvtáraknak jó a viszonyuk a környezetükben található kamarákkal és szakmai egyesületekkel.
- A BME megfelelő módon működik együtt a Nemzeti Távoktatási Tanáccsal (NTT).

Veszélyek

- A távoktatás még nem általánosan elfogadott képzési forma Magyarországon.
- A képzés és a tanulás helye közötti távolság kommunikációs problémákat okozhat.
- Az NTT által épített adatbázis akadályozhatja a LISTED katalógus használatának elterjedését.

A három részt vevő intézmény általános elemzése eredményeként kiderült, hogy az erősségek és a lehetőségek túlsúlyban vannak a gyengeségekhez és a veszélyekhez viszonyítva.

Tervek és tevékenységek

A projekt tervezésekor végiggondoltuk a rendelkezésünkre álló egy év alatt elvégzendő feladatokat, és a teljesítésükhöz szükséges időt. Kijelöltük, hogy az egyes intézmények mely feladatscsoportokért felelnek, illetve mely csoportban milyen tevékenységeket kell majd végezniük. E kezdeti adatok után elkészült a projekt időterve, azaz GANTT-diagramja. Ez a továbbiakban hasznos eszközként szolgált a mérföldkövek meghatározására, valamint a határidők betartásának ellenőrzésére. Erre nagy szükség is volt, mivel a projekt életében időnként – főleg technikai problémák által okozott – csúszások fordultak elő. Ezeket azonban könnyen ki lehetett küszöbölni, s így nem befolyásolták a végső sikert.

A LISTED (CEE) projekten belül a következő fő tevékenységeket kellett elvégezni:

- a magyar felület kialakítása;
- a már meglevő adatbázis feltöltése magyar rekordokkal;
- az adatbázis tesztelése;
- a könyvtárosok megismertetése a távoktatás fogalmával, illetve az adatbázis használatával;
- az adatbázis bevezetésével kapcsolatos PR-tevékenység;
- felmérések az adatbázis használatával kapcsolatban;
- a projekt irányítása, adminisztrációs tevékenységek.

Magyar képernyők

A magyar nyelvű képernyők nélkül a LISTED-et csak az angolul tudók tudták volna használni. Ezt támasztotta alá a projekt első felmérése is. A képernyők magyarítása során az alábbi műveleteket végeztük el:

- a lefordítandó szövegek összegyűjtése,
- fordítás és lektorálás,
- a lektorált szöveg letöltése és implementálása,
- első teszt – a fordító és műszaki szakember által,
- végső teszt – a könyvtárak személyzete által.

A fordítás közben gondot okozott, hogy a távoktatás magyar terminológiája kevésbé kidolgozott és részletes, mint angol megfelelője.

A fordítás és lektorálás során a katalógust nagyon szigorú ellenőrzésnek vetettük alá használhatósági szempontból. Megjegyzéseinket és javaslatainkat a katalógus angol fejlesztői (a Stafford Open Learning Unit [SOLU] munkatársai) mérlegelték, és a lehetőségeknek megfelelően figyelembe is vették.

Az adatbázis építése

Az eredeti, már működő LISTED katalógus a megelőző projektekben részt vevő országokban használt távoktatási csomagokat tartalmazta. Következésképpen a magyar részvétellel készülő katalógusnak magyar anyagokat kellett tartalmaznia.

Még a fordítási időszak alatt megkezdődött a bevitelre szánt rekordok összegyűjtése, értékelése. Ezt a következő lépésekben hajtottuk végre:

- a tananyagfejlesztő intézmények címeinek összegyűjtése;
- kérdőívek küldése a fejlesztőkhöz abból a célból, hogy közöljék azon kurzusainak az adatait, amelyek adatbázisba kerülését engedélyezik;
- a kérdőívek összegyűjtése, a tananyagok adatainak értékelése;
- az adatok bevitelére a már magyar felületű adatbázisba;
- revízió és javítás.

Az adatbevitel viszonylag kevés problémát okozott. Főleg azért, mert a szolgáltatóknak kiküldött kérdőívek kialakítása már eleve az adatbázis rekordjai felépítésének megfelelően történt. A sikerhez nyilvánvalóan hozzájárult, hogy a BMK gárdájának az adatbevitelben nagy gyakorlata van.

Tesztelés

A projekt közben több alkalommal teszteltük az adatbázist.

- Az első, *bevezető teszt* célja az volt, hogy megállapítsuk, vajon az eredeti adatbázis alkalmazható-e a magyar könyvtárakban. A vizsgálat pozitív eredménnyel zárult: az angolul tudó munkatársak és olvasók megfelelően használhatónak ítélték az adatbázist. Valamennyi megkérdezett feltételezte, hogy a katalógusban magyar kurzusokat is lehet majd keresni.
- A következő vizsgálat sorozat a *képernyők fordításához* illeszkedett, és csak szűk kört érintett (a fordítókat és a projekt közvetlen irányítóit).
- A magyar rekordok bevitelét újabb *korlátozott részvételi körű teszt* követte. Ennek célja az volt, hogy még a nyilvánosság bevonása előtt kiküszöbölhessük az esetleges hibákat.
- A *végső tesztet* a katalógus angolai fejlesztője, a SOLU munkatársa tervezte meg, és a magyarországi résztvevők székhelyén és szélesebb körben, meghatározott időhatárokon belül hajtottuk végre. A cél az volt, hogy az adatátvitel minőségére vonatkozó információkhoz jussunk. Ez idő alatt adatok nem veszttek el, de az átviteli sebesség rendkívül alacsony volt.
- Az adatbázis *nyilvánossá tétele*, amelynek során véleményeket gyűjtöttünk a használóktól az adatbázissal kapcsolatban, szintén tesztnek tekinthető.

A teszt sorozat eredményeképpen az adatbázist a BME egyik szerverére telepítettük. Ennek következményeképpen a működési sebesség jelentősen megnőtt, s a használat kényelmesebb lett.

A munkatársak és a használók képzése

A munkatársak képzése két fő területet fogott át:

- a távoktatással kapcsolatos alapvető tudnivalók elsajátíttatását,
- az adatbázis használatát a könyvtárosok és az olvasók szempontjából.

A könyvtárosokat a BME oktatta, a használók képzése a helyi könyvtárak feladata volt.

A távoktatás alapjainak ismertetése után a tréning jelentős hangsúlyt fektetett a távoktatás és a könyvtárak kapcsolatára: hogyan módosul a hagyományos tájékoztatási tevékenység az újfajta tanulási igények hatására.

A magyar változat elkészülte után a katalógizálási tréning következett elméletben és gyakorlatban. Itt a fő gondot a mezőnevek egységes értelmezése okozta. Egyéb probléma – az adatbevitelt végző személyzet gyakorlottságának köszönhetően – nem adódott.

A felhasználók képzése egyénileg folyt. Ehhez a könyvtárosok a saját tanfolyamukon tanultakat

szóban adták át az olvasóknak, és szórólapot is biztosítottak.

A személyzet és a felhasználók véleménye a LISTED (EIC) katalógusról

Erre a második felmérésre 1999 májusában, a teszt sorozatok befejezése után került sor. Célja az volt, hogy összegyűjtsük a használók és a könyvtárak személyzetének véleményét a már magyar tételeket is tartalmazó katalógus használatával kapcsolatban. A mintát nem nevezhetjük reprezentatívnak, mivel csupán 100 olvasót és 30 könyvtárost kérdeztünk meg. A kérdőív a projekt előző szakaszaiban (PLAIL, LISTED) is feltett kérdéseket tartalmazta.

A személyzet véleménye

A könyvtárosok szerint az adatbázis általában megad minden olyan tájékoztatást a távtanulási lehetőségekről, amelyek alapján azok azonosíthatók, illetve amelyek alapján az olvasó eldöntheti, hogy jelentkez-e rájuk vagy sem. Tájékoztató munkájuk során azonban találkoztak olyan olvasói kérdésekkel is, amelyek nyomán úgy tűnik, még részletesebb információ kellene a tanfolyamokról és a jelentkezés módjáról.

A magyar változat használhatóságával elégedettek (az olvasók nagy része is ezt jelezte nekik). Számos javaslatot tettek, amivel tovább lehet javítani a keresési lehetőségeket.

A használók véleménye

A felmérés eredményeként megkaptuk a jellegzetes magyar LISTED (EIC) -használó profilját, aki a húszas éveiben járó nő. Véleménye szerint a katalógus jól használható, megfelel a várakozásainak: elegendő adatot szolgáltat a távtanulási kurzusokról. A katalógus felülete világos, áttekinthető, az adatok letöltése viszont elég lassú.⁶

A jobb keresési eredmény érdekében a következő módosításokra lenne szükség:

- több keresési lehetőség,
- több adat a kurzusokról és megvásárlásukról,
- több magyar tanulócsoport,
- több online tanfolyam,
- a tanulócsoport legyen elérhető (kikölcsönözhető vagy használható) a könyvtárban.

PR-tevékenységek

A projekttel kapcsolatos PR-tevékenységek biztosították, hogy a LISTED ismert legyen szélesebb körben is. E feladat felelőse a KMK volt. Munkatársai gondoskodtak arról, hogy a szóban forgó tevékenységek a könyvtárak közvetlen környezetében folyamatosak legyenek. Szakmai és

országos körben a PR-események a projekt mérőföldköveihez kötődtek:

- Szórólapok és plakátok segítségével a részt vevő könyvtárak olvasói a megfelelő időpontban tudomást szereztek a katalógusról.
- Szakmai előadásaikban a részt vevő könyvtárak képviselői rendszeresen említést tettek a projektről.
- Cikkek és interjúk jelentek meg a sajtóban a projekttel kapcsolatban.
- 1999 márciusában Békéscsabán a korzet könyvtárainak képviselői előzetes beemutatón vehettek részt.
- 1999 júniusában Kecskeméten tartottuk a projekt zárókonferenciáját, amelyen a katalógus országos nyilvánosságot kapott.
- A projekt végére minden partner honlapjáról elérhető a katalógus magyar és angol változata (www.kjk.hu, www.bme-tk.bme.hu és www.bmk.hu).

Adminisztráció

A projekttel kapcsolatos hivatalos információk és a levelezés gyűjtése, nyilvántartása egy helyen, a BME-n történt. A projekt időtartama alatt megtartott három formális értekezlet célja a következőkben foglalható össze:

- a projekt folyamatainak nyomonkövetése és folyamatos értékelése,
- a problémák megfogalmazása és megoldási javaslatának elkészítése,
- a projekt mérőföldköveinek elérésekor a jelentések elkészítése.

A személyesen és telefonon folytatott számos informális megbeszélés a résztvevők folyamatos információcseréjét biztosította.

Júniusban Luxemburgban az EU könyvtári osztályának képviselői előtt beszámoltunk a projekt eredményeiről. A beszámolót elfogadták.

Eredmények

Előjáróban megállapítható, hogy a projekt végére hatékony együttműködés alakult ki a résztvevők között. A határidők betartása általában nem okozott problémát, az információcsere – a kezdeti nehézségek után – elősegítette a folyamatos munkát. A projekt eredményei:

- A tesztelt és jól működő magyar felülettel rendelkező adatbázis alapja lehet egy több nyelven használható rendszernek.

⁶ A felmérés az adatbázisnak a BME szerverére való telepítése előtt és után egyaránt zajlott.

- Világossá vált, hogy jól szervezett tananyagel-
látás nélkül a katalógus egymagában nem elé-
gíti ki a használók igényeit.
- Csupán a magyar és az EU-beli partnerek,
valamint a magyar résztvevők közötti hatékony
együttműködés képezheti az alapját a további
közös tevékenységeknek.
- A távoktatás és a nyitott rugalmas tanulás mint
az élethosszig tartó tanulás új formái a projekt
hatására ismertebbek lettek mind a könyvtá-
rosok, mind pedig a könyvtárhasználók között.
- A könyvtárosok némi gyakorlati tapasztalatot
szereztek abban, hogy milyen szerepük lehet a
távtanulást kezdők segítségével.
- A résztvevők újabb tapasztalatokat szereztek
az EU-projektek végrehajtásában, ahol minden
partner rugalmas és nyitott az új és javító
szándékú elképzelésekre.
- A könyvtárak egy új szolgáltatásával kapcso-
latos elképzelések kezdtek el formálódni a
résztvevőkben.
- A részt vevő magyar intézményekben jelentő-
sen javultak a munkatársaknak a csoportmun-
kával kapcsolatos készségei.
- A távoktatási anyagokat előállító cégek nyitott-
nak mutatkoztak abban, hogy tanulócsomagjaik
belekerüljenek a katalógusba.

További lehetőségek

Összességében megállapítható tehát, hogy a projekt elérte célját: elkészült a magyar nyelven használható, és magyar nyelvű távoktatási cso-
magokat tartalmazó, online lekérhető katalógus. Ennek optimális esetben *hatása lehet a távokta-
tásban részt vevők számára*, de csak akkor, ha széles körben elfogadottá válik mind a távképzés mint oktatási forma, mind pedig az ebben a for-
mában tanulható anyagok katalógusa.

Ennek érdekében elképzelhető lehet, hogy a *regionális távoktatási központok közelében levő
közkönyvtárakban – az előállítókkal egyeztetett
módon – a távoktatási mintaanyagokat külön állo-
mánytestként tárolják.*

Célszerű a könyvtárosok számára *továbbkép-
zéseket szervezni a távoktatásban jártas szakem-
berek részvételével*, hogy a könyvtárak személy-
zete a kellő időre felkészüljön a távoktatást vá-
lasztók segítségére. Ebben mind a képző intézmé-
nyekre, mind pedig a szakmai szervezetre külön feladat hárul.

Beérkezett: 2000. I. 17-én.

Jelentkezési felhívás könyvtárosasszisztens tanfolyamra

Az OMIKK 2000-ben is indít könyvtáros-
asszisztens-képző tanfolyamot, amelyre ezúton
felvételt hirdet. A képzés időtartama 2 félév. Az
oktatás elsősorban gyakorlati jellegű, amely a
vizsgakövetelményekben is érvényesül. A 2/1997.
(I. 21.) MKM módosító rendelet alapján a **végzett
hallgató munkaköre könyvtáros asszisztens,**
amely D kategóriájú besorolásnak felel meg.

Tanfolyamunkra elsősorban azoknak az érett-
ségiizett hallgatóknak a **jelentkezését várjuk 2000.
augusztus 10-ig**, akik a könyvtári munka gyakor-
latát akarják rövid idő alatt elsajátítani, és a szö-
vegszerkesztésben is jártasságot kívánnak sze-
rezni. A tanfolyam **kezdési időpontja: szeptem-
ber**. A tanfolyam **részvételi díja** félévenként
30 000 Ft. A **záróvizsga költsége** előreláthatólag
8000–9500 Ft. A foglalkozásokat heti egy alka-
lommal (várhatóan csütörtökön) 8-tól 17 óráig
tartjuk. Ebédszünet 12-től 13 óráig. **Felvételi vizs-
ga nincs**. A felvételtől mindenki írásbeli értesítést

kap, és ezzel egy időben közöljük a kezdés pontos
időpontját. A **jegyzetellátás** kölcsönzés formájá-
ban történik.

Jelentkezésüket írásban kérjük benyújtani az
alábbi címre:

**Országos Műszaki
Információs Központ és Könyvtár
„Könyvtárosasszisztens-képzés 2000”
1088 Budapest, Múzeum u. 17.**

**Érdeklődni lehet személyesen vagy telefonon
Mátyán Gyulánál, 338-2300/258-as mellék.**

Tájékoztatásul közöljük, hogy az OMIKK mint
képző intézmény hatósági nyilvántartási száma a
Fővárosi Munkaügyi Központ Tanúsítványa sze-
rint: 01-0047-99. A szakképesítés OKJ azonosító-
ja: 52 8422 01. A szakképesítés megnevezése
könyvtáros asszisztens.